

ДОСВІД МПЗ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ ТРО В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Дяченко В. І.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних та фундаментальних дисциплін

Інституту Військово-Морських Сил

Національного університету «Одеська морська академія»

ORCID: 0000-0003-1788-7333

Анотація. Статтю присвячено дослідженню досвіду морально-психологічного забезпечення у військових частинах територіальної оборони, які було терміново розгорнуто у зв'язку із широкомасштабним вторгненням російської федерації в Україну. Проаналізовано процес комплектування, розгортання та становлення структур морально-психологічного забезпечення у військових частинах територіальної оборони (батальйон – бригада), характерний для Півдня та Сходу України. Статтю також присвячено проблемам морально-психологічного стану у військових частинах територіальної оборони періоду розгортання та становлення (лютий-вересень 2022 р.) в умовах сучасної інформаційної війни. Проблеми витікали з терміновості створення, становлення та впровадження системи морально-психологічного забезпечення у військових частинах територіальної оборони в найкоротші строки в умовах високої напруги першої фази наступу російських військ: невизначеності, непередбачуваності, недосконалості штатної структури, труднощів у підборі кадрів. Установлено, що основою роботи відділення морально-психологічного забезпечення є робота з особовим складом щодо формування, підтримання і відновлення його морально-психологічного стану. Установлено, що найбільш дієвими заходами морально-психологічного забезпечення є: командирські інформування; бойові інформування; заняття з національно-патріотичної підготовки; аналіз проведених дій, використання наочної агітації, колективні та індивідуальні бесіди, «Урок мужності», концерти; перегляди кінофільмів у вечірній час; перегляди навчальних відеофільмів; перегляди кіно- і відеофільмів та телевізійних передач, обговорення творів літератури та мистецтва; заходи відпочинку; спортивно-масова робота, виставки; зустрічі з видатними особистостями; екскурсії, вшанування найкращих військовослужбовців, заняття з психологічної підготовки; психотренінги.

Ключові слова: територіальна оборона, морально-психологічне забезпечення, інформаційна війна, інформаційно-пропагандистське забезпечення, психологічна допомога.

Dyachenko V. I. THE EXPERIENCE OF MPZ IN THE MILITARY UNITS OF THE TRO IN THE CONDITIONS OF MODERN INFORMATION WARFARE

Abstract. The article is devoted to the study of the experience of moral and psychological support in the military units of territorial defense, which were urgently deployed in connection with the large-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine. The process of staffing, deployment and formation of moral and psychological support structures in military units of territorial defense (battalion-brigade), typical for the South and East of Ukraine, is analyzed. The article is also devoted to the problems of morale and psychological state in the military units of territorial defense during the period of deployment and formation (February-September 2022) in the conditions of modern information warfare. The problems stemmed from the urgency of creating, establishing and putting into effect the system of moral and psychological support in the military units of the territorial defense in the shortest possible time in the conditions of high tension of the 1st phase of the offensive of the Russian troops: uncertainty, unpredictability, imperfection of the staff structure, difficulties in recruiting personnel. It has been established that the basis of the work of the department of moral and psychological support is work with the personnel regarding the formation, maintenance and restoration of their moral and psychological state. It was established that the most effective measures of moral and psychological support are: commander's briefings; combat briefings; classes on national and patriotic training; analysis of actions taken, use of visual agitation, collective and individual discussions, "Courage lesson", concerts; watching movies in the evening; watching educational videos; watching movies and videos and television programs, discussing works of literature and art; leisure activities; mass sports work, exhibitions; meetings with prominent personalities; excursions, commemoration of the best military personnel, psychological training classes; psycho trainings.

Key words: territorial defense, moral and psychological support, information war, information and propaganda support, psychological help.

Вступ

Постановка проблеми. У зв'язку з широкомасштабною агресією російської федерації (далі – рф) проти України було терміново здійснено розгортання бригад територіальної оборони (далі – ТрО) на Півдні та Сході України. Убачається необхідним проаналізувати досвід та проблеми морально-психологічного забезпечення (далі – МПЗ) у військових частинах ТрО в умовах сучасної інформаційної війни. Проблеми витікали з терміновості створення, становлення та впровадження системи МПЗ у військових частинах ТрО в найкоротші строки в умовах високої напруги першої фази наступу російських військ: невизначеності, неочікуваності, недосконалості штатної структури, відсутності потрібних кадрів, у виконанні завдань МПЗ у цілому. У цьому і полягає зв'язок з актуальними науковими та практичними завданнями для Збройних сил України (далі – ЗС України).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми, свідчить, що науковці розглядали проблеми та досвід МПЗ у діяльності ЗС України, але не у діяльності військових частин ТрО.

На окрему увагу заслуговують праці О.А. Яценка, Р.Т. Лукиша, С.В. Писаревського «Щодо проблем морально-психологічного забезпечення службово-бойової діяльності» та В.І. Білошицького, А.В. Гангала, С.О. Стукана, С.М. Беха «Морально-психологічне забезпечення у Збройних силах України», у яких зазначено, що форми і способи бойової підготовки в українській армії відповідають сьогоденню і фактично не відрізняються від іноземних та дають їй змогу ефективно виконувати бойові та інші завдання в мирний і воєнний час [6; 9]. Багато цікавого щодо наукового пошуку знаходимо у працях В.Б. Толубка, В.Г. Радецького, О. Гуржія та ін. [1–5; 7; 8]. У своїх публікаціях названі учені не тільки порушують проблеми проведення заходів МПЗ, а й указують шляхи їх вирішення та вдосконалення морально-психологічного забезпечення.

Виділення не розв'язаних раніше частин загальної проблеми, якій присвячена стаття: налагодження працездатної системи МПЗ у військових частинах ТрО в умовах сучасної інформаційної війни.

Мета статті – проаналізувати досвід налагодження та функціонування працездатної системи МПЗ у військових частинах ТрО в умовах широкомасштабної агресії російської федерації проти України в межах сучасної інформаційної війни.

Виклад основного матеріалу

На початок широкомасштабної війни російської федерації проти України бригади територіальної оборони на Півдні та Сході України не були розгорнуті, укомплектовані лише кадровим складом, через спротив місцевої влади не були виділені навіть бази для розгортання.

24.02.2022 відповідно до Закону України «Про національний спротив» в Одеській області терміново приступили до розгортання бригади ТрО, до якої увійшли військові частини у кожному районному центрі. В обласному центрі приміщення для розгортання штабу бригади, наприклад, виділила не місцева влада, а чиновник Департаменту державного майна. Комплектування здійснювалося приблизно до середини березня з мобілізованих добровольців. Більшість добровольців виявилися патріотами з високою мотивацією (за приблизними оцінками, таких було понад 90 %). Проте майже 70 % особового складу ніколи в житті не тримали автоматичну зброю у руках і не мали досвіду військової служби. Яскравий приклад: першу ніч із 24 на 25 лютого вартову службу ніс сержант, який вийшов приблизно о 01.00 покурити і призначив сам себе на пост до ранку. Далі дві доби вартову службу місця комплектування несли призначені офіцери, які мали військовий досвід, зокрема до списку особового складу варті були внесені військовий капелан (старший лейтенант), начальник відділення МПЗ (капітан) тощо. Відразу розпочалося бойове індивідуальне навчання.

Далися ознаки недоробки з боку Української держави щодо національно-патріотичного виховання у Білгород-Дністровському, Ізмаїльському та особливо Болградському районах – там не вистачило добровольців для комплектування батальйонів. Проте вихід знайшли: чотири роти були сформовані з одеських добровольців. У березні була розгорнута в Одесі ще одна бригада ТрО.

Медичний огляд мобілізованих не проводився у зв'язку з відсутністю часу, тому одним із перших завдань офіцерів відділення МПЗ було методом спостережень і проведення колективних та індивідуальних бесід виявляти та відсівати непридатних до військової служби осіб.

Колективна бесіда – це вступна ознайомча бесіда начальника відділення МПЗ із новоприбулими добровольцями про військово-політичну ситуацію, наявність військового чи бойового досвіду та інструктаж про заходи безпеки під час поводження зі стрілецькою зброєю, навчання прийомам заряджання та підготовки автомата до бою, правилам ведення вогню з різних положень, основам вартової служби тощо.

Офіцерами відділення МПЗ проводилися індивідуальні бесіди з метою ознайомлення з майбутнім військовослужбовцем та запису його біографічних даних.

У результаті такої системи на початковому етапі розгортання бригади було виявлено та виключено зі списків кілька десятків неадекватних та непридатних до військової служби осіб.

Велика проблема у діяльності структур МПЗ полягала у неякісному підборі кадрів: на посади психологів у підпорядкованих військових частинах були призначені офіцери без відповідної психологічної освіти (49 % – без відповідної освіти, 17 % – вакансії). Доводилося переважно навчати їх дистанційно і на ходу. Як нововведення, до штабів підлеглих військових частин із часом були відряджені підібрані солдати з відповідною вищою психологічною освітою для надання практичної допомоги офіцерам-психологам.

Ще одна проблема полягала у відсутності штатних посад заступників командирів підпорядкованих військових частин із МПЗ. Їхні обов'язки довелося через наказ покласти на офіцерів-психологів і призначити їх позаштатними заступниками командирів із МПЗ, через що помітно виросла завантаженість цих офіцерів. Також наказом командира були призначені позаштатні заступники командирів рот із МПЗ.

У квітні 2022 р. були створені позаштатні штурмова та протитанкова роти, куди на основі наданих рапортів були відряджені два офіцери з відділення МПЗ. Унаслідок цього

у відділенні МПЗ виник кадровий голод: залишилися лише начальник, офіцер із військово-обліковою спеціальністю комірника та прикомандирований солдат-психолог, тому що два офіцера виконували не властиві їм функції командирів взводів, ще один офіцер виконував не властиву йому функцію коменданта військового містечка.

Із лютого 2022 р. відділення МПЗ здійснювало корегування діяльності волонтерських організацій, які взялися облаштовувати побут (санвузли, опалення тощо), та забезпечення усім необхідним особового складу та підрозділів військових частин.

Із березня 2022 р. розпочато ведення всієї документації з морально-психологічного забезпечення, насамперед журналів обліку порушень військової дисципліни. Почали відпрацьовувати розпорядження та телефонограми вищого командування, що стали надходити наростаючим потоком.

21 липня 2022 р. у мобільному додатку WhatsApp було створено групу «МПЗ ***» для оперативного зв'язку та інформування структур МПЗ підпорядкованих військових частин щодо розпоряджень та телефонограм без грифу секретності, уточнення інформації тощо.

Інформаційно-пропагандистське забезпечення.

Командирське інформування проводилося щодня на шикунаннях особового складу (командиром, начальником штабу чи начальником відділення МПЗ), поки їх не відмінили через небезпеку ракетних обстрілів. Надалі офіцери відділення МПЗ були розподілені по основних підрозділах та підрозділах забезпечення для контролю (проведення) командирського інформування, матеріали для нього готувалися заздалегідь і розповсюджувалися через мобільний додаток WhatsApp.

Бойове інформування у зоні бойових дій (з 03 серпня 2022 р.) проводилося щодня особисто командирами тактичного рівня управління (від відділення (розрахунку) до командира роти).

Цільове інформування проводилося не менше як двічі на місяць офіцерами відділення МПЗ, а також для його проведення залучалися офіцери медичної, юридичної, фінансової служб та ін.

Заняття з національно-патріотичної підготовки проводилося щотижня відповідно до затвердженого навчального плану з національно-патріотичної, психологічної підготовки з офіцерами, сержантами та солдатами військової частини А7051 на особливий період 2022 навчального року. Інколи тематика визначалася вищим штабом. Відділення МПЗ скористалося правом зміни до 30 % тематики, були запропоновані теми: «29 квітня – День Українського моря», «23 травня – День Героїв!», «8 травня – День пам'яті та примирення», «30 червня 1941 року – проголошення Акту відновлення Української держави». Із особовим складом управління та підрозділів штабу заняття проводилися у формі бесід, обговорення чи дискусій із використанням презентацій та декламування віршів українських поетів. Чотири заняття проведено методом пояснення з виконанням пісень одеським гуртом «Друже Музико», військовослужбовцем бригади територіальної оборони кобзарем солдатом П. Ровенком.

Використовуючи інформаційні бюлетені Міністерства оборони та Генерального штабу ЗС України, виготовили наочну агітацію. Утрати російської армії оновлювалися щоденно. Постійно використовувалися агітаційно-пропагандистські плакати та стенди, наприклад набори плакатів «Визначні діячі Української революції 1917–1921 років», із міжнародного гуманітарного права тощо. Серед особового складу постійно розповсюджувалися вісник Сил територіальної оборони «Спротив» та обласна громадсько-політична газета «Чорноморські новини».

У роботі з командирами для відділення МПЗ важливим було навчити їх аналізу проведених дій (більшість не була знайома із цим видом внутрішньокommунікаційної роботи) – цьому професійному, об'єктивному обговоренню особливостей виконання завдань особовим складом, що дає змогу особовому складу визначити самостійно, що сталося, чому це сталося і як підтримувати сильні та підсилити слабкі боки підрозділу.

Із травня 2022 р. при відділенні МПЗ була організована режисерська група на чолі з відомим українським режисером солдатом В.В. Нагорним, яка створила декілька кліпів

про ТрО, Ютуб-канал «Жетон ****», Інтернет-програму «Військова грамота». Розуміючи, що це надзвичайно важлива ділянка в інформаційній війні за голови пересічних громадян України, рф та ключових держав світу, група ініціювала створення воєнних документальних (художніх) фільмів про ТрО, що було цілком підтримано відділенням МПЗ.

Психологічне забезпечення. Із лютого 2022 р. на підйомі всенародного згуртування для відсічі московському агресору відділення МПЗ основні зусилля зосередило на вивченні особового складу за допомогою психологічних методик щодо придатності для несення військової (бойової, вартової) служби, згуртування військових підрозділів, налагодження комунікації у підрозділах тощо.

Проблем виникало безліч. Вони витікали з терміновості створення, становлення та впровадження системи морально-психологічного забезпечення у військових частинах територіальної оборони в найкоротші строки в умовах високої напруги першої фази наступу російських військ: невизначеності, непередбачуваності тощо. Наприклад, основними проблемними питаннями стали: 1) недосконалість штатної структури МПЗ. Лише через півроку штатні посади заступників командирів батальйонів та рот із МПЗ були введені до штатного розкладу; 2) труднощі у підборі кадрів; 3) слабка комплектація органів МПЗ технічними засобами пропаганди. Потрібні були спеціальні автомобілі, комп'ютери, телевізори, кольорові багатофункціональні пристрої, проектори, принтери, розсувні екрани до проектора, мобільні дошки на тринозі тощо; 4) неможливість звільнити з лав тероборони військовослужбовців, які систематично вживають алкоголь та наркотики (суд звільняв би, але лікарі військово-лікарської комісії пишуть: частково придатний, а насправді це хвороба); 5) слабе вивчення анкетних даних, у результаті чого на відповідальні керівні посади призначаються особи з низькими моральними якостями (учасники корупційних схем або ті, що підлягають люстрації відповідно до законодавства України, тощо).

Проводилася індивідуально-виховна робота з особовим складом: особисті співбесіди з особовим складом; залучено священнослужителя Православної церкви України до

проведення молитовних заходів з особовим складом для підняття морально-психологічного стану тощо.

Із квітня, найбільше з травня 2022 р., проявився етап втоми: залежні від наркотиків та алкоголю військовослужбовці (приблизно 1–1,5 % від усього особового складу) припинили стримуватися. Отже, ми отримали нову проблему, яку вирішували так:

доводили випадки незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання (розповсюдження) наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів військовослужбовцями до особового складу, не допускали подій та злочинів, інших правопорушень, пов'язаних із уживанням алкогольних, наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів у військових частинах. Під час доведення інформації акцентувати увагу на шкоді алкогольних, наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів для здоров'я, підвищення загрози для оточуючих, неприпустимості керування транспортним засобом у стані наркотичного чи алкогольного сп'яніння;

проводили роз'яснювальну роботу серед особового складу щодо недопущення незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання (розповсюдження) наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів, появи на службі у стані наркотичного чи алкогольного сп'яніння, перебування у громадських місцях у стані наркотичного чи алкогольного сп'яніння;

проводили індивідуальні бесіди з питань неприпустимості водіння транспортними засобами у стані наркотичного чи алкогольного сп'яніння, перебування у громадських місцях або на службі у такому стані. Під час бесід акцентували увагу, що такі дії ганьблять честь військовослужбовця – захисника України. Окрім того, доводили до всього особового складу, що подібні випадки підривають довіру до військовослужбовців у місцевого населення та авторитет Збройних сил України взагалі;

проводили заняття з питань шкідливості вживання наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів, спиртних

напоїв, на які обов'язково залучали бойових медиків. На заняттях розглядали приклади, де вживання спиртних напоїв, наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів призводило до нещасних випадків (аварій), доступно роз'ясняли пагубний вплив на організм спиртних напоїв, наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів. Мета заходу – звести нанівець кількість випадків притягнення до відповідальності військовослужбовців за вчинення правопорушень під впливом спиртних напоїв, наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів, прищепити чітке розуміння особовому складу про неприпустимість учинення неправомірних дій, пов'язаних із уживанням спиртних напоїв, наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів;

доводили до особового складу статті Кримінального кодексу України (305–324) та Кодексу України про Адміністративні правопорушення (172-11, 172-20) під підпис;

доводили до підлеглих вимоги пункту 9 Окремого доручення Міністерства оборони України від 23.06.2022 № 912/з/29 щодо випадків позбавлення додаткової винагороди в розмірі 30 000 та 100 000 грн за отримання дисциплінарного стягнення «догана» за появу на території військової частини чи на службі у стані наркотичного чи алкогольного сп'яніння;

організовували отримання військовослужбовцями посилок на пошті з перевіркою вмісту їх у присутності співробітника пошти, представника командування підрозділу та відділу Військової служби правопорядку для недопущення отримання спиртних напоїв, наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів;

установлювали відповідні агітаційно-пропагандистські плакати та стенди, дошки «Вони ганьблять честь воїна ЗС України»;

сповіщали батьків та дружин військовослужбовців про вживання спиртних напоїв, наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів їхніми синами та чоловіками під час виконання завдань за призначенням;

за кожним випадком виявлення фактів уживання військовослужбовцями спиртних напоїв, наркотичних, психотропних

речовин, прекурсорів та їх аналогів, перебування у стані наркотичного чи алкогольного сп'яніння під час виконання ними обов'язків військової служби своєчасно складали відносно них протоколи про вчинення військового адміністративного правопорушення відповідно до вимог Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення, затвердженої Наказом Міністерства оборони України від 23.10.2021 № 329, у подальшому відносно військовослужбовців, які схильні до вживання спиртних напоїв, наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів, приймали кадрові та адміністративні рішення (наприклад, використовували їх лише на господарських роботах, позбавивши зброї; напрацювали алгоритм їх звільнення з лав ЗС України через психіатричні лікарні тощо).

Із перших днів широкомасштабного вторгнення РФ в Україну проводилися практичні заняття з особовим складом підрозділів управління (групи по 10–20 осіб) із психологічної підготовки: побратимів навчали, що може трапитися з ними під час першого ракетного чи артилерійського обстрілу (водночас навчали, як правильно при цьому діяти), навчали прийомам саморегуляції та самодопомоги, надання першої психологічної допомоги побратимам під час обстрілу чи в першому бою, роздавалися кожному пам'ятки з першої психологічної допомоги, зі стимулюючими та релаксуючими вправами. Надавалася методична і практична допомога у вигляді занять із психологічної допомоги у підпорядкованих військових частинах під час відряджень (Березівка, Ізмаїл, Болград, Затишшя, Велика Михайлівка).

Із форм військово-патріотичної роботи використовували бесіду, «Урок мужності», наприклад дві бесіди-концерти зі старшокласниками місцевих навчальних закладів із національно-патріотичного виховання на тему: «Україна – країна незламних людей», онлайн-конференція зі старшокласниками ЗОШ № 100 м. Одеси на тему: «14 жовтня – свято Покрови Пресвятої Богоматері, День захисників та захисниць України, День козацтва, День створення Української Повстанської Армії».

З основних форм культурологічної роботи були використані:

- концерт;
 - перегляд кінофільмів у вечірній час;
 - перегляд навчальних відеофільмів;
 - перегляд телевізійних передач, переважно в індивідуальному порядку в Інтернеті через відсутність телевізорів;
 - обговорення творів літератури та мистецтва, зокрема художніх та документальних фільмів;
 - заходи відпочинку: святкові заходи до Дня Конституції, Дня Державности, Дня Державного прапора України та Дня Незалежності України, Дня захисників та захисниць України; спортивні ігри (футбольні, шахові та волейбольні матчі), напівмарафон і змагання між підрозділами («Ігри мужніх») та з місцевими командами;
 - виставка (демонстраційно-пропагандистський показ військової техніки, озброєння та спорядження) у співпраці з місцевими органами влади та самоуправління, з представниками Міністерства внутрішніх справ України;
 - зустріч із видатними особистостями (переважно артистами та активістами);
 - екскурсія, наприклад пам'ятними та визначними місцями на День міста;
 - ушанування найкращих військовослужбовців, зазвичай із нагоди державних та професійних свят: до Дня Конституції, Дня Державности, Дня Державного прапора України, Дня Незалежності України, Дня Територіальної оборони, Дня захисників та захисниць України тощо.
- За березень-квітень проведено сім концертів для особового складу управління штабу за участю одеського гурту «Друже Музико», військовослужбовця бригади територіальної оборони бандуриста солдата Павла Ровенка, військовослужбовця бригади територіальної оборони поета-пісняря солдата Миколи Серги та учасників самодіяльності військових частин; проведено шість концертів із виїздом для особового складу шести підпорядкованих військових частин за участю одеського гурту «Друже Музико». За червень проведено шість концертів для особового складу управління штабу за участю одеського гурту «Друже Музико», військовослужбовця бригади територіальної оборони бандуриста солдата Павла Ровенка. У липні проведено демонстраційно-пропагандистський показ військової техніки,

озброєння та спорядження з патріотичною вікториною, концертом та пригощанням козацькою кашею місцевих мешканців у п'яти населених пунктах (Ісаєво, Березівка, Балта, Ананьїв, Подільськ).

За серпень проведено чотири концерти для особового складу управління штабу за участю військовослужбовця бригади територіальної оборони бандуриста солдата П. Ровенка. За вересень проведено чотири концерти для особового складу управління штабу за участю одеського гурту «Друже Музико», військовослужбовця бригади територіальної оборони бандуриста солдата П. Ровенка. За жовтень організовано 10 концертів за участю оркестру ВМС ЗС України та проведено вісім концертів для особового складу за участю військовослужбовця бригади територіальної оборони бандуриста солдата П. Ровенка. За червень-вересень учасники самодіяльності в/ч А7346 (гурт «БМП-180») провели вісім концертів (Балта (двічі), Ананьїв, Подільськ, Любашівка, Кодима тощо).

Відповідно до проведеного аналізу рівня МПС та проведених співбесід, можна зробити висновок, що морально-психологічний стан військовослужбовців в/ч А7051 знаходиться на задовільному рівні, до виконання бойових завдань готові.

Висновки

У зв'язку із широкомасштабною агресією рф на територію України у лютому-березні 2023 р. було терміново закінчено розгортання бригади ТрО в Одеській області, незважаючи на вкрай несприятливі умови та перешкоди з боку місцевої одеської влади. При цьому специфічними чинниками умов налагодження працездатної системи МПЗ у військовій частині ТрО ЗС України виступили: висока напруга першої фази наступу російських військ на територію України, невідзначеність, неочікуваність, інтенсивність сучасної інформаційної війни, терміновість налагодження та функціонування працездатної системи МПЗ, складність підбору кадрів тощо. Проаналізувавши досвід нала-

годження та функціонування працездатної системи МПЗ в умовах широкомасштабної агресії рф на територію України у військових частинах ТрО в умовах сучасної інформаційної війни, можна констатувати, що основою роботи відділення МПЗ є робота з особовим складом (насамперед щодо формування, підтримання і відновлення морально-психологічного стану). Морально-психологічний стан особового складу ТрО Збройних сил України, рівень бойового вміння значною мірою залежать від ефективності організації і проведення заходів морально-психологічного забезпечення, всебічного забезпечення особового складу в ході виконання бойових завдань, виявлення і вирішення соціальних проблем, створення та підтримання позитивної соціально-психологічної обстановки під час підготовки та виконання бойових завдань. Для виконання цього завдання відділенням МПЗ були задіяні найбільш дієві заходи МПЗ: командирські (бойові) інформування; заняття з національно-патріотичної підготовки; аналіз проведених дій, використання наочної агітації, колективні та індивідуальні бесіди, «Урок мужності», концерти; перегляди кінофільмів у вечірній час; перегляди навчальних відеофільмів; заходи відпочинку; спортивно-масова робота; виставки; зустрічі з видатними особистостями; екскурсії; вшанування найкращих військовослужбовців; заняття з психологічної підготовки; психотренінги тощо. Проведення заходів морально-психологічного забезпечення має за мету формування та підтримку психологічної готовності і психічної стійкості під час виконання бойових завдань, утвердження позитивних соціально-психологічних умов застосування військових підрозділів та охоплює основні форми суспільної свідомості: політичну, релігійну і повсякденну. Такий підхід разом із принципом матеріального стимулювання, на думку науковців, достатньо ефективно впливає на свідомість і психіку військовослужбовців та сприяє підтриманню на достатньому рівні військової дисципліни і боєготовності Збройних сил України.

Література:

1. Толубко В.Б. Основні закономірності сучасних локальних воєн та збройних конфліктів. Київ : НАОУ, 2002. 67 с.
2. Радецький В.Г. Початок року: будівництво, навчання, миротворство. *Народна армія*. 1994. 25 лютого.

3. Радецький В.Г. Вступ до Альянсу як вирішення складової національної безпеки України. *Військо України*. 2006. № 1.
4. Гуржій О., Лега А., Макаров В. Узагальнення досвіду проведення миротворчих операцій в XXI столітті. Київ : УІВІ, 2004. 94 с.
5. Пулим О.В. Збройні сили України як фактор створення та забезпечення існування системи колективної безпеки у Європі : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 20.02.22. Львів, 2001. 18 с.
6. Ященко О.А., Лукиша Р.Т., Писаревський С.В. Щодо проблем морально-психологічного забезпечення службово-бойової діяльності. II Всеукраїнська науково-практична конференція «Перспективні напрямки наукових досліджень щодо технічного та тилового забезпечення Національної гвардії України». URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/14508>.
7. Гозуватенко Г.О. Аналіз чинників, що впливають на морально-психологічне забезпечення військовослужбовців за контрактом Збройних сил України у миротворчих операціях / Академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Науковий центр Сухопутних військ. 2010.
8. Уретій О. Завершено експеримент із трансформації структури морально-психологічного забезпечення. *Кореспондент Армія Infor*. 2021. 23 квітня.
9. Білошицький В.І., Гангал А.В., Стукан С.О., Бех С.М. Морально-психологічне забезпечення у Збройних силах України : навчально-методичний посібник. 2-е вид., доп. і перероб. Київ : НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2020. 138 с.

References:

1. Tolubko V.B. (2002). Osnovni zakonomirnosti suchasnykh lokalnykh voien ta zbroinykh konfliktiv [The main regularities of modern local wars and armed conflicts]. Kyiv : NAOU. 67 p. [in Ukrainian].
2. Radetsky V.G. (1994). Pochatok roku: budivnytstvo, navchannia, myrotvorstvo [The beginning of the year: construction, training, peacekeeping]. People's Army. February 25 [in Ukrainian].
3. Radetskyi V.G. (2006). Vstup do Aliansu yak vyrishennia skladovoi natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Entry into the Alliance as a solution to the national security of Ukraine]. Army of Ukraine. No. 1 [in Ukrainian].
4. Gurzhii O. (2004). Uzahalnennia dosvidu provedennia myrotvorchykh operatsii v KhKhI stolitti [Summarizing the experience of conducting peacekeeping operations in the 21st century]. Kyiv : UIVI. 94 p. [in Ukrainian].
5. Pulym O.V. (2001). Zbroini Syly Ukrainy yak faktor stvorennia ta zabezpechennia isnuvannia systemy kolektyvnoi bezpeky u Yevropi: Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: spets. 20.02.22 "Viiskova istoriia" [The Armed Forces of Ukraine as a factor in creating and ensuring the existence of a system of collective security in Europe: Autoref. thesis ... candidate history Sciences: specialist 20.02.22 "Military history"]. Lviv. 18 p. [in Ukrainian].
6. Yashchenko O.A., Lukysha R.T., Pisarevskiy S.V. (2021). Shchodo problem moralno-psykholohichnoho zabezpechennia sluzhbovo-boiovoi di-yalnosti. – II Vseukrainska nauково-praktychna konferentsiia "Perspektyvni napriamky naukovykh doslidzhen shchodo tekhnichnoho ta tylovoho zabezpechennia Natsionalnoi hvardii Ukrainy" [Regarding the problems of moral and psychological support of service and combat activity. – II All-Ukrainian scientific and practical conference "Prospective directions of scientific research on technical and rear support of the National Guard of Ukraine"]. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/14508> [in Ukrainian].
7. Gozuvatenko G.O. (2010). Analiz chynnykiv, shcho vplyvaiut na moralno-psykholohichnoho zabezpechennia viiskovosluzhbovtiv za kontraktom Zbroinykh Syl Ukrainy u myrotvorchykh operatsiiakh [Analysis of factors affecting the moral and psychological support of servicemen under the contract of the Armed Forces of Ukraine in peacekeeping operations]. *Academy of Land Forces named after Hetman Pyotr Sagaidachny, Scientific Center of Land Forces*, 37(477) [in Ukrainian].
8. Uretiy O. (2021). Zaversheno eksperyment iz transformatsii struktury moralno-psykholohichnoho zabezpechennia [The experiment on the transformation of the structure of moral and psychological support has been completed]. *Correspondent Armiya Infor*, April 23 [in Ukrainian].
9. Biloshitskiy V.I., Gangal A.V., Stukan S.O., Beh S.M. (2020). Moralno-psykholohichne zabezpechennia u Zbroinykh Sylakh Ukrainy: navchalno-metodychnyi posibnyk. 2-he vydannia, dopovnene i pereroblene [Moral and psychological support in the Armed Forces of Ukraine: educational and methodological manual. 2nd edition, supplemented and revised]. Kyiv: NTUU "KPI named after Igor Sikorskyi". 138 p. [in Ukrainian].